Onderzoek natuurwaarde Gazons Terneuzen 2021

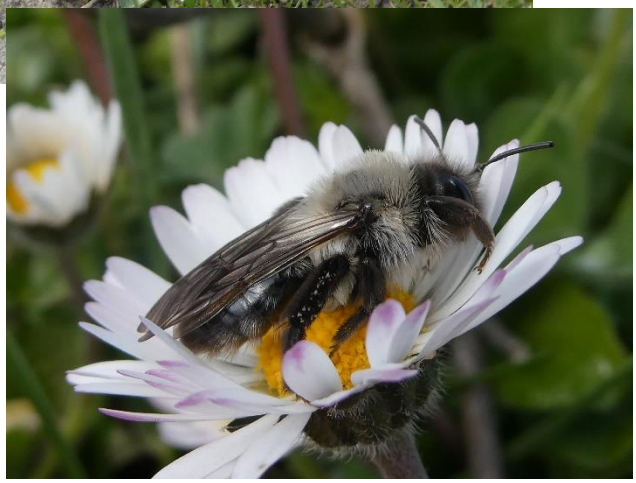

Lucien Calle

Januari 2021

Rapport 2022-2-1

Stichting Landschapsbeheer Zeeland

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente Terneuzen

Tekst en foto's: Stichting Landschapsbeheer Zeeland
Datum: Januari 2022
Rapport: 2022-2-1

Auteur Lucien Calle

Contactgegevens SLZ: Stichting Landschapsbeheer Zeeland

Klein Frankrijk 1
4461 ZN Goes
0113-230936

Contactpersoon: Lucien Calle
lucien.calle@landschapsbeheerzeeland.nl
06-22792100

Overname tekst en foto's enkel met bronvermelding

Dit is een publieksversie. Alle bijlagen met gegevens van veldopnamen zijn i.v.m. de lengte verwijderd

Soortenrijke vegetatie in het extensieve gazon, met o.a. Rood zwenkgras, Engels raaigras, Gewone brunel, witte klaver, Zachte ooievaarsbek en Gewoon haakmos

Inhoud

Colofon 2
Methode van onderzoek 5
Beschrijving van de gazons 6
Natuurvriendelijk gazon 6
Regulier gazon 10
Resultaten 13
Resultaten planten 13
Resultaten insecten 15
Conclusies en aanbevelingen 16

Knolboterbloem in het extensieve gazon

Inleiding

Gazons hebben de naam weinig natuurwaarde te hebben. Vaak worden gazons zo intensief gemaaid, dat er niet veel bloemen kunnen groeien. Een deel van de mensen vindt bloemen in het gazon zelfs ongewenst. Het past niet in het beeld. Een gazon moet er onberispelijk strak uitzien… Toch is het wel zo dat zelfs in heel frequent gemaaide gazons wel eens wat lage en kleine bloemen kunnen bloeien. En zeker als de maaifrequentie iets omlaag gaat, zijn er al snel madeliefjes, paardenbloemen of andere soorten die de kop opsteken. In het najaar verschijnen er soms talrijke paddenstoelen. Er lijkt ook een kentering in de waardering van die bloemen en paddenstoelen waarneembaar. Een toenemend aantal mensen blijkt het meer te waarderen.

Wat is er eigenlijk bekend van de natuurwaarden van gazons? En hoe zijn die natuurwaarden te versterken? Wie op zoek gaat naar informatie zal merken dat er weinig degelijke bronnen zijn. De informatie is fragmentarisch en veelal anekdotisch. In Zeeland is er een project opgestart om de natuurwaarden van gazon en de milieu impact van gazonbeheer te verbeteren (Gazonproject 2021-2023). Het project wordt uitgevoerd door Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ) in samenwerking met gemeenten, waaronder de gemeente Terneuzen. Binnen dat kader past het om een aantal gazons te onderzoeken op hun biodiversiteit. Dit is in 2021 gebeurd bij een tweetal gazons in langs de jachthaven van de Otheense kreek langs de Frans Naereboutstraat. Het verslag daarvan heeft u nu voor u.

In dit onderzoek wordt een regulier beheerd gazon vergeleken met een extensief (= natuurvriendelijk) beheerd gazon. Het reguliere gazon werd in 2021 ongeveer 15 keer gemaaid. Het natuurvriendelijke gazon werd in 2021 slechts één maal gemaaid. Bij die maaibeurt in september werd de vegetatie ook afgevoerd. Om de biodiversiteit in beeld te brengen zijn de beide velden intensief geïnventariseerd. Daarbij zijn de terreinen met dezelfde inventarisatietechniek en intensiteit onderzocht.

In dit verslag worden achtereenvolgens de methode van onderzoek, de onderzochte gazons, de aangetroffen biodiversiteit en een samenvatting van de resultaten beschreven. Er worden voorzichtig wat aanbevelingen voor het beheer gegeven. In de bijlagen wordt van de gazons een overzicht van alle aangetroffen soorten getoond.

Zeegroene zegge in het extensieve gazon langs de Frans Naereboutstraat

Methode van onderzoek

Onderzocht is of er een ecologische meerwaarde is bij het extensieve beheer ten opzichte van het reguliere beheer, aan de hand van de volgende criteria:

1, soortenrijkdom en abundantie van planten

2, massa van de bloemen

3, aanwezigheid en aantallen insecten, met name van: 3a, vlinders, 3b, bijen

Daarbij is er op 4 dagen geïnventariseerd, vanaf het vroege voorjaar, de zomer en de nazomer (7 april, 27-mei, 7 juli en 21 september).

Geprobeerd is om steeds even veel tijd aan beide stroken te besteden, steeds ca 1 uur per strook.

Ten aanzien van de 4 onderzochte criteria:

1, De soortenrijkdom van planten is voor de beide terreinen vastgelegd met Tansley eenheden. Daarbij is ook vastgelegd hoeveel doelsoorten (Rode lijstsoorten en SNL doelsoorten) er in beide stroken aanwezig zijn. Deze zijn met een groene kleur aangeduid in de overzichtstabel, zie hoofdstuk Resultaten.

2, De massaliteit van de bloemen is per soort en per inventarisatiemoment ingeschat met de volgende 4 categorieën: veel, matig, weinig en geen. Dit zijn geen absolute hoeveelheden, maar relatieve. De ene soort heeft immers van nature een veel grotere bloemenmassa dan de andere soort. Aangegeven wordt hoeveel bloemen er bloeien ten opzichte van hoeveel er onder natuurlijke omstandigheden (op deze terreinen, zonder maaibeheer) zou kunnen zijn. Zo kan een miniplantje als een velderepprijs toch nog een hoge score halen. De massaliteit van bloemen is met kleurtjes aangegeven in de overzichtstabel, zie hoofdstuk resultaten.

	Veel bloesem
	Matig veel bloesem
	Weinig bloesem

3, De aanwezigheid van bloem bezoekende insecten is bij de dagvlinders, bijen en zweefvliegen bij alle inventarisaties genoteerd. De aanwezige hoeveelheid insecten hangt niet alleen van de aanwezige bloemen af, maar ook door de weersomstandigheden op het moment van inventariseren.

Alle inventarisatiegegevens worden gegeven de bijlagen.

Beschrijving van de gazons

De beide gazons hebben vergelijkbare abiotische omstandigheden. Het bodemtype is bij beide matig voedselrijk en het grondwater zit vergelijkbaar diep. Het deel van de Frans Naereboutstraat betreft zelfs twee delen van het zelfde veld. Er heeft de laatste jaren geen bemesting plaatsgevonden en het maaibheer was regulier, de laatste jaren maximaal 15 maaibeurten per seizoen.

Oktober 2014, het hele gebied is in één maaibeurt meegenomen. Bron Google maps.

Ecologisch gunstig is het stenen talud aan de oevers van de jachthaven, dat niet regulier gemaaid kan worden. Daar staat steeds een strook die lastig te beheren is waardoor er steeds wel bloeiende planten te vinden zijn. Dat kan als toevluchtsoort dienen waar insecten nog steeds wel wat voedsel kunnen vinden als in de omgeving geen bloeiende planten meer aanwezig zijn.

Natuurvriendelijk gazon

Het natuurvriendelijk gazon ligt aan de noord en oostzijde van de jachthaven en tussen Noteneeweg en de Frans Naereboutstraat, zie onderstaande kaart. Het gazon bestaat uit twee delen, een westelijk deel dat noordelijk van de jachthaven ligt, bestaat uit een smallere strook talud, die goed op het zuiden geëxponeerd ligt. Aan de bovenrand van het talud staat een rij grotere essen. Het zuidelijk deel ligt oostelijk van de jachthaven en is licht geëxponeerd. Het helt af richting het oosten. Er zijn twee boomgroepjes van in totaal 7 grote bomen. De totale oppervlakte van de beide delen is 3500 m2. In het voorjaar is dit deel gestart als gazon. Door de grote rijkdom aan natuurwaarden die werd aangetroffen, is besloten hier alleen in de nazomer een maai en hooibeurt te doen. Aanvullend is dit terrein door de aanwezige watervogels wel iets begraasd geweest, waardoor het wel tot diep in de zomer enigszins een gazonkarakter behield.

Voorjaarsbeeld op 7-4 met Paardenbloem, Gewone- en Zandhoornbloem. Er is veel open grond aanwezig, waarin zandbijen hun nesten hebben.

7-4 met veel Wilde marjolein

27-5 met Knolboterbloem, Madeliefje en Duizendblad

Zuidelijk deel van het natuurvriendelijk gazon

Zuidelijk deel met veel Haakmos, Rood zwenkgras en Gewone brunel

Zuidelijk deel met veel Zeegroene zegge en Klein streepzaad

21-9 het gehele vlak is gemaaid, enkele dagen nadien is het hooi afgevoerd

Regulier gazon

Het gazon ligt ingeklemd tussen de Frans Naereboutstraat, de Aert van Nesstraat en de Noteneeweg. Het gazon is 1700 m2 groot. Het beheer is regulier, dat wil zeggen dat er maximaal ongeveer 15 keer wordt gemaaid.

Regulier gazon, overzicht van het terrein met enkele solitaire bomen

27-5 voorjaarbeeld met veel Madeliefje

27-5 met veel Kruipende boterbloem en Madeliefje

7-7, 2 dagen na de maaibeurt. De eerste Madeliefjes staan alweer te bloeien

21-9 twee dagen na de maaibeurt. Er zijn geen bloemen meer aanwezig

Resultaten

Resultaten planten

In onderstaande tabelletjes wordt een overzicht gegeven van het totaal aantal soorten planten en het totaal aantal bloeiende planten voor de gehele periode (tabel 1) en per opnamedatum (tabel2).

Tabel 1, Aantal soorten planten en aantal soorten bloeiende planten

	Extensief	**Regulier**
Aantal soorten planten totaal, hele periode	52	26
Aantal soorten planten bloeiend totaal, hele periode	32	9

Tabel 2, Aantal soorten planten en aantal soorten bloeiende planten per opnamedatum

	Extensief				**Regulier**		
	7-apr	**27-mei**	**21-sep**		**7-apr**	**27-mei**	**21-sep**
Aantal soorten per periode	38	50	34		22	26	20
Aantal soorten bloeiend per periode	7	27	7		3	8	0

Duidelijk zichtbaar is dat de verschillen tussen de beide gazons heel groot zijn. Precies 2 keer zoveel plantensoorten en ruim 3,5 keer zoveel bloeiende plantensoorten over het hele seizoen is een indrukwekkend verschil. Het verschil is groter dan dat bij de andere Zeeuwse gemeenten is gevonden. De oorzaak ligt hier bij het gegeven dat het maaibeheer in de loop van het seizoen nog verder is geëxtensiveerd, waardoor ook alle soorten goed in bloei konden komen.

Opmerkelijke soorten zijn Zeegroene zegge, Wilde marjolein, Knolboterbloem en Gele morgenster. De Wilde marjolein handhaaft zich blijkbaar ook bij een intensiever maaibeheer. Deze soort en ook de Gele morgenster kunnen hier alleen in bloei komen als de maaifrequentie heel laag is. Enkele exemplaren kunnen toch zaad verspreiden bij een intensief maaibeheer, vanuit de boomspiegels, die dan niet meegemaaid worden. De Zeegroene zegge en de Knolboterbloem bloeien ook onder het maaimes.

In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de mate van bloeien (zie hoofdstuk Methode van onderzoek) van alle soorten en van alle opnames. Daarbij zijn de planten gerangschikt naar hun wetenschappelijke naam. De frequentie is gegeven in Tansley. De mate van bloeien is aangeduid met kleurtjes, zoals in onderstaand tabelletje.

Tabel 3, Kleuraanduiding mate van bloeien

	Veel bloesem
	Matig veel bloesem
	Weinig bloesem

Tabel 4, Overzicht van planten en mate van bloeien, gedurende het seizoen

	Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Extensief				Regulier		
		Datum	7-apr	27-mei	21-sep		7-apr	27-mei	21-sep
1	Achillea millefolium	Duizendblad	Lf	LF					
2	Agrostis stolonifera	Fioringras	LA	A	LA		LA	LA	
3	Anthriscus sylvestris	Fluitenkruid	O	LF					
4	Arenaria serpyllifolia	Gewone zandmuur	R						
5	Arrhenatherum elatius	Glanshaver	F	F	F				
6	Bellis perennis	Madeliefje	A	A	F		LA	LF	O
7	Capsella bursa-pastoris	Herderstasje		O					
8	Cardamine hirsuta	Kleine veldkers	LF	LF			O	O	
9	Carex flacca	Zeegroene zegge	LA	LA	LA				
10	Cerastium fontanum	Gewone hoornbloem		O				R	R
11	Cerastium glomeratum	Kluwenhoornbloem	O	LF			O	O	
12	Cerastium semidecandrum	Zandhoornbloem		R					
13	Cirsium arvense	Akkerdistel	R	O					
14	Crepis capillaris	Klein streepzaad	LF	LF	O		LF	LF	LF
15	Dactylis glomerata	Kropaar	O	LF	LF		LF	LF	LF
16	Daucus carota	Peen		O	O				
17	Elymus repens	Kweek		LF	LF			LF	LF
18	Epipactis helleborine	Brede wespenorchis					R	R	
19	Erigeron canadensis	Canadese fijnstraal	O	O					
20	Festuca rubra	Rood zwenkgras	A	A	A		A	A	A
21	Geranium dissectum	Slipbladige ooievaarsbek		O	R				
22	Geranium molle	Zachte ooievaarsbek	LF	LF	R		LF	LF	LF
23	Geranium pyrenaicum	Bermooievaarsbek		R					
24	Holcus lanatus	Gestreepte witbol	LF	LF	LF		O	O	O
25	Hypochaeris radicata	Gewoon biggenkruid	LF	LF	O		LF	LF	LF
26	Jacobaea erucifolia	Viltig kruiskruid		O	O				
27	Jacobaea vulgaris	Jakobskruiskruid	O	LF	LF		R	R	R
28	Lamium purpureum	Paarse dovenetel	LF	LA					
29	Lolium perenne	Engels raaigras	A	A	A		A	A	A
30	Origanum vulgare	Wilde marjolein	LF	LF	LF				
31	Plantago lanceolata	Smalle weegbree	LF	LF	LF		O	O	O
32	Plantago major	Grote weegbree		R	R			R	
33	Poa annua	Straatgras	LF	LF	O		O	O	R
34	Poa trivialis	Ruw beemdgras		F	LA				
35	Polygonum aviculare	Gewoon varkensgras	LF	LF	LF		LF	LF	LF
36	Prunella vulgaris	Gewone brunel	O	LF	O				
37	Ranunculus acris	Scherpe boterbloem	LA	LA	LF				
38	Ranunculus bulbosus	Knolboterbloem	R	R					
39	Ranunculus repens	Kruipende boterbloem	LA	LA	LF		O	O	O
40	Schedonorus arundinaceus	Rietzwenkgras	LF	LF	LF			R	R
41	Senecio inaequidens	Bezemkruiskruid		O	O				
42	Senecio vulgaris	Klein kruiskruid	LF	LF			LF	LF	O
43	Solidago gigantea	Late guldenroede		LF					
44	Sonchus oleraceus	Gewone melkdistel			O				
45	Stellaria media	Vogelmuur	LF	LF					
46	Taraxacum officinale s.l.	Paardenbloem	F	F	F		F	F	F
47	Tragopogon pratensis	Gele morgenster		R	R				
48	Trifolium dubium	Kleine klaver	R	LF	LF		R	R	
49	Trifolium pratense	Rode klaver	R	LF	LF				
50	Trifolium repens	Witte klaver	LA	LA	F		F	F	F
51	Veronica arvensis	Veldereprijs	O	O					
52	Veronica persica	Grote ereprijs	O	O	O		R	R	R
53	Viola odorata	Maarts viooltje	LF	LF					
	Aantal soorten planten totaal, hele periode			52				26	
	Aantal soorten planten per periode		38	50	34		22	26	20
	Aantal soorten bloeiend totaal, hele periode			32				9	
	Aatal soorten planten bloeiend per periode		7	27	7		3	8	0

Resultaten insecten

Bij de insecten is de aanwezigheid van de soorten dagvlinders, bijen en zweefvliegen genoteerd, zie onderstaande tabel 5. Hier zijn alleen die soorten genoteerd die op de bloemen of in de vegetatie aanwezig waren (niet overvliegende vlinders).

Tabel 5, Overzicht van dagvlinders, bijen en zweefvliegen in de gazons

		Extensief	**Regulier**
Dagvlinders			
Aglais io	Dagpauwoog	x	
Pieris rapae	Klein koolwitje	x	x
Vanessa atalanta	Atalanta	x	
Bijen en wespen			
Andrena flavipes	Grasbij	x	
Andrena haemorrhoa	Roodgatje	x	
Andrena nitida	Viltvlekzandbij	x	
Andrena vaga	Grijze zandbij	x	
Anthophora plumipes	Gewone sachembij	x	
Apis mellifera	Honingbij	x	x
Bombus pascuorum	Akkerhommel	x	
Nomada fucata	Kortsprietwespbij	x	
Osmia bicornis	Rosse metselbij	x	
Vespula vulgaris	Gewone wesp	x	
Vliegen en muggen			
Episyrphus balteatus	Snorzweefvlieg	x	
Eristalis arbustorum	Kleine bijvlieg	x	x
Eristalis pertinax	Kegelbijvlieg	x	
Eristalis tenax	Blinde bij	x	x
Eupeodes corollae	Terrasjeskommazweefvlieg	x	
Helophilus pendulus	Gewone pendelvlieg		x
Melanostoma mellinum	Gewone driehoekszweefvlieg	x	
Syritta pipiens	Menuetzweefvlieg	x	
Tipula vernalis	Tipula vernalis	x	
Aantal soorten		**21**	**5**

Ook hier is het verschil erg groot. Dit heeft dezelfde oorzaak als eerder bij de planten werd genoemd. Het gaat om relatief algemene soorten. Heel bijzonder is wel dat er zich een grote nestaggregatie heeft gevestigd van de Grijze zandbij op het talud aan de noordzijde van de jachthaven. Het gaat naar schatting om ca. 2000 nestholletjes. Dit is wel een aspect om in het beheer rekening mee te houden. Door hier niet te maaien in de vliegperiode.

Conclusies en aanbevelingen

De proef is hier anders gelopen dan was gepland. Doordat lopende het seizoen het maaibeheer geëxtensiveerd is, is het meer een vergelijking tussen een regulier gazon en een extensief beheerd bloemrijk grasland geworden. Op basis van slechts één jaar inventariseren kunnen voorzichtig enkele conclusies en aanbevelingen gegeven worden.

*De ecologische vergelijking tussen het reguliere gazon en het extensieve grasland valt heel duidelijk in het voordeel van het extensieve hooiland uit. Daarbij is het reguliere gazon wel een van de minst soortenrijke gazons die in het Zeeuwse gazonproject meegenomen is. Het extensief beheerde stuk hoort bij de toppers in Zeeland.

*Voor het extensieve deel zijn er voor de toekomst verschillende mogelijkheden voor het maaibeheer. Gekozen kan worden voor een heel extensief gazonbeheer, bv 4 a 6 maaibeurten per seizoen, waarbij de eerste maaibeurt dan na 15-6 kan plaatsvinden. Dan kan er ook worden gehooid, zodat er ook een verschralend effect is. De volgende maaibeurten kunnen dan net zo weinig frequent zijn dat er niet meer hoeft te worden gehooid. Een andere mogelijkheid is om het bloemrijke grasland met het extensieve hooibeheer te continueren, waarbij dan 1 of 2 keer wordt gemaaid en gehooid.

*De grote nestaggregatie van de Grijze zandbij en overige soorten is iets waar in het beheer rekening mee gehouden moet worden. Eén keer overrijden van deze strook in de vliegperiode kan direct al fatale gevolgen hebben. Daarom kan hier het beste pas na 15-6 worden gemaaid.

*De natuurwaarde van de extensieve veldjes is zo groot dat het aanbevelingswaardig is deze te blijven monitoren. Daarbij kan gefocust worden op de doelsoorten van de planten en de nestelende zandbijen.

Grijze zandbij op madeliefje in het extensieve gazon